

(לא) וירא ה' כי שנואה לאה - לא היה יעקב שונא אותה, אבל היה אוהב אותה, אלא לפי שהיה אוהב את רחל יותר מלאה קרא לאה שנואה, כלומר כנגד אהבתה של רחל היתה שנואה, וכן האחת האוהבת והאחת שנואה (דברים כ"א ט"ו) ולפי שהיית' עלובה בעיניו שלא היתה האוהבת כאחותה ראה ה' בעיניו ויפתח את רחמה.

9. בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כח

(כח) וַיֹּאֲהֵב יַעֲקֹב אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בְּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֵּת אֶת יַעֲקֹב:

ספורנו

(כח) ויאבה יצחק את עשו. גם את עשו אף על פי שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב: ורבקה אוהבת את יעקב. לבדו מפני שהכירה ברשעו של עשו:

10. בראשית (פרשת וירא) פרק כב פסוק ב

(ב) וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּת אֶת יַעֲקֹב וְלֶךְ לְךָ אֶל אָרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֵלָה עַל אֶמֶד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי:

רש"י

את בנך - אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את יצחק.

11. העמק דבר בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק ג

(ג) וישראל אהב. לא כתיב ויעקב אהב, ללמדנו שלא היתה האהבה משום דברים גופניים ושמוש טוב, אלא שראה בו ענינים רוחניים שראוי לאהבה.

12. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק יא

וַיִּקְנָאוּ בֹאֲ אֶחָיו וְאָבִיו שָׂמַר אֶת הַדָּבָר:

רש"י

(יא) שמר את הדבר - היה ממתין ומצפה מתי יבא,

13. פרקי דרבי אליעזר פרק לט

והיה ראוי לעמוד מיוסף שנים עשר שבטים, ויצאו מראשי אצבעותיו זרע עשרה שבטים, שנגמר [בראשית מט, כד] ויפזו זרעו ידיו, נשתירו שם שנים מנשה ואפרים

הגורם לנפילתו ותקומתו של יוסף

14. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כג

וְיִהְיֶה כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אֶחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָיו אֶת כְּתָנֵי הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבֶּכֶר וְהַבֹּר רֶק אֵין בּוֹ מִיָּם:

כלי יקר

פירש רש"י כתונתו זה חלוק. ולמה זה הפשיטו כתונתו, ואולי יוסף בלכתו אל אחיו היה מתירא פן יגזלו אחיו ממנו את כתונת הפסים, על כן עשה מעשה נערות והלך ותפר וחבר את כתונת הפסים אל סתם חלוקו כי אמר מסתמא לא יציגוהו ערום וכולי האי לא חשדם, על כן הפשיטו המה גם את חלוקו אגב כתונת הפסים, ויהיה את, פירושו כמו עם.

15. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק ה - ו

(ה) ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל אשר יש לו ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת ה' בכל אשר יש לו בבית ובשדה: (ו) ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה: ... (ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את דברי אשתו אשר שכתה עמי: (יט) ויהי כשמע אדניו את דברי אשתו אשר שכתה אליו לאמר כדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו: (כ) ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל בית הספר מקום אשר אסורי אסירי המלך אסורים ויהי שם בבית הספר:

רש"י

ויהי יוסף יפה תואר - כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקדוש ברוך הוא אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב, מיד ותשא אשת אדוניו וגו' - כל מקום שנאמר אחר סמוך:

פרשת וישב - להתמסר למשימה ולא לתפאורה

יחס יעקב כלפי בניו:

1. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק ב

(ב) אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלקה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם:

ספורנו

היה רועה את אחיו בצאן. היה מנהיג ומורה אותם במלאכת מרעה הצאן:

2. ספורנו בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק ג

(ג) ועשה לו כתונת פסים. לאות שהיה הוא המנהיג בבית ובשדה. כענין והלבשתיו כתנתך (ישעיהו כב, כא) וכאמרם ז"ל בגדול אחי כי היכי דלשתמען מיליה (בבא קמא יא ב):

3. בראשית רבה (וילנא) (פרשת וישב) פרשה פד סימן ח

ח [לז, ג - ד] וישראל אהב את יוסף, רבי יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד ב

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו - נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

5. אור הצפון חלק א הדקדוק בהנהגה (רבי נתן צבי ב"ר משה פינקל היה מראשי תנועת המוסר. כונה 'הסבא מסלובודקה')

כפי שקבעו חז"ל, היה הגורם שהשתלשלו ממנו כל הדברים במכירת יוסף - יחסו של יעקב כלפי יוסף. הכתוב אומר: "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים". יעקב גרם בזה קנאת האחים שממנה הסתעפה כל הפרשה האמורה וחז"ל לומדים מכאן: "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים" (שבת י'). כלומר שבגלל מעשה זה בא העונש הנורא הזה של שעבוד מצרים. בעלי התוס' העירו שם, "שאע"ג שבלאו הכי נגזר, דכתיב 'ועבדום ועינו אותם', שמא לא נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא על ידי זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו משנוול יצחק". ומפרש מהר"ם בארוכה שלולא מעשה כתונת הפסים, יכולה היתה הגזירה להתקיים עוד שנים רבות בארץ כנען, כמו שנתקיימה מהזמן שנולד יצחק שממנו מתחיל המנין של ד' מאות השנה, עד מעשה זה ושעבוד מצרים היה נדחה לדור אחרון, ובגלל כתונת הפסים שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו מיד למצרים והתחילו שנות השעבוד.

6. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פט עמוד ב

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל (כדרך כל הגולים, שהרי על פי גזרת גלות ירד לשם). אלא שזכותו גרמה לו

7. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק ג

וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לּוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתָנֵי פְסִים: רשב"ם

(ג) וישראל אהב וגו' - כל זה גרם הקנאה:

8. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק ל - לא

(ל) ויבא גם אל רחל ויאבה גם את רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות: (לא) וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה:

רד"ק

הסוד שמאחורי מכירת יוסף

20. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק יח - כ
(יח) וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרְחוֹק וַיִּבְטְרוּם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַקְלוּ אֹתוֹ לְהִמָּיתוֹ: (יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הֲנֵה בָעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא: (כ) וְעַתָּה לָכֵן וְנִהְרָגְהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהוּ וְנִרְאָה מִה יִהְיֶה חֲלֹמְתוֹ:
כתר

(יט) ויאמרו שמעון ולוי שהיו אחים בעצה איש לאחיו, הנה בעל החלומות הלזה בא:

21. רמב"ן בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כ
(כ) ונראה מה יהיו חלמתיו - מליצה דרך לעג, נראה אחרי מותו אם נשתחוה לו. והנכון בעיני כי אמרו עתה נראה מה יהיו חלומותיו, כי אם יצילוהו מידינו מלוך ימלוך עלינו. אבל רבותינו אמרו (שם) רוח הקדש אומרת נראה מה יהיו חלומותיו, כלומר דבר מי יקום ממני ומהם:

22. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כב
(כב) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפָּכוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר יִדָּא אֶל תִּשְׁלְחוּ: בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיַּד הַלְּשִׁיבָא אֶל אָבִיו:
רמב"ן

(כב) אל תשפכו דם - אמר להם, הנה הייתי סובל לכם כאשר חשבתם להמית אותו בנכלים, כי גם אני שנאתיו ורציתי שיומת על ידי אחרים, אבל אתם אל תהיו שופכים דם בידיכם, חלילה לכם. והכונה לראובן בכל זה היתה להצילו להשיבו אל אביו. והכתוב סיפר מה שאמר להם ראובן ושמעו אליו, אבל דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו, כמו שאמר להם (להלן מב כב) הלא דברתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם, וכאשר ראה שלא שמעו לעזבו אמר להם, אם כן אל תשפכו דם בידיכם

23. ספורנו בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כא
(כא) ויצילוהו מידם. במניעת הפעל הפתאומי המוליד מעוות לא יוכל לתקן שיפול בכמוהו גם הצדיק לפעמים כענין ראובן עם בלהה כאמרו פחז כמים:

24. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כג - כד
(כג) וַיְהִי כֹּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָתוֹ אֶת כְּתָנֵת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: (כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וְהַבּוֹר רֶק אֵין בּוֹ מַיִם:
רשב"ם

(כד) אין בו מים - שאם היה בו מים לא היו משליכין אותו שם, שאם כן היו מטבעין אותו וממיתין אותו בידיהם והם אמרו ויד אל תשלחו בו, וידינו אל תהי בו, לגרום לו מיתה:

25. רמב"ן בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כב
וכתב רש"י ממשמע שנאמר והבור ריק, אינני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, לשון רש"י מדברי רבותינו (שבת כב א). ואם כן היו נחשים ועקרבים בחורי הבור, או שהיה עמוק ולא ידעו בהם, שאילו היו רואים אותם ולא יזיקו ליוסף היה הדבר ברור להם שנעשה לו נס גדול ושהוא צדיק גמור, וידעו כי זכותו תצילנו מכל רע, ואיך יגעו במשיח השם אשר הוא חפץ בו ומציל

16. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כב - כג
(כב) וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית הַסֹּהַר בְּיַד יוֹסֵף אֶת כָּל הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עוֹשִׂים שָׂם הוּא הָיָה עוֹשֶׂה: (כג) אֵין שָׂר בֵּית הַסֹּהַר רָאָה אֶת כָּל מְאוּמָה בְּיַדוֹ בְּאֲשֶׁר ה' אֹתוֹ וְאֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה ה' מְצַלִּיחַ: ס ... (א) וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהֶאֱפָה לְאֲדֹנָיָהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:
אור החיים

הוא היה עושה - ואולי שנתכוין הכתוב בשנותו את טעמו להודיע גם כן שהגם שהיה הוא המנהיג לא היה מתנהג בשררה ומונע עצמו מתשמיש דבר אשר היו עושים שם האסורים אלא ידו כיד כולן שוה, וזה יגיד מזג טבעו כי טוב הוא ומצא חן ושכל טוב בעיני ה' ואדם:

17. אמרי אמת שמות פרשת משפטים שנה תרעז
אאז"ל אמר (ויחי תרנ"ז) על מה שאיתא (ברכת אמת ויצ"ב) שהקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים כי כך ברא הקדוש ברוך הוא את העולם שכל אחד יש בו משהו חסרון ואין גאות שלא יהיה בה שפלות ואפילו בעליונים כתיב (בראשית כח יב) עולים ויורדים וזהו שאיתא במדרש (במד"ר יג ה) על אדם הראשון ויוסף שלפי שנתגאו השפילן הקדוש ברוך הוא ורק בקב"ה כתיב (שמות טו א) אשירה לה' כי גאה גאה היינו שכולו גאות בלי שפלות,

18. רמב"ן בראשית (פרשת ויחי) פרק מט פסוק י
ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה, והם היו סומכים על דבר אחיה השילוני הנביא שמשח לירבעם ואמר ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא כל הימים (מ"א יא ט). וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם, וכמו שאמר הושע (ח ד) הם המליכו ולא ממני:

זה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג ב) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, שנכרתו כלם בעון הזה. ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום:

19. חדושי הגרי"ז מסכת סוטה דף מט עמוד ב
אמנם עפ"י האמור למעלה יש מקום לפרש גם כאן, דכוונת רב יוסף הי' דכשם שאין שבח הוא לאדם אם אינו סומא או חיגר, דכי יתפאר אדם שאינו בעל מום, כן הוא בעינינו, ענוה אינה אי הכרת ערך עצמו, רק עניו אינו מחזיק טובה לעצמו בגין ערכו שהרי זו תכלית היצירה, כדתנן באבות (פ"ב מ"ט) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת. ואדרבה מי שלא למד תורה בעל מום הוא, נמצא דהאדם שניחון במדת הענוה אינו שבח ומעלה שיש להתפאר בזה, זהו שאמר ר"י לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא....

(לא) כי שנואה לאה - הנה לאה רמתה באחותה גם ביעקב, כי אם נאמר שנהגה כבוד באביה שאחז בה והכניסה אליו ואל תמר בו, היה לה להגיד או לרמוז כי היא לאה, אף כי היתה מתנכרת כל הלילה, ולפיכך לא הכירה עד שראה אותה בבקר, ולכן שנאה יעקב. והאלקים יודע כי להנשא אל הצדיק עשתה כן ורחם עליה. וכך אמרו בבראשית רבה (עא ב) כיון שראה יעקב מעשים שרמתה לאה באחותה נתן דעתו לגרשה, וכיון שפקדה הקדוש ברוך הוא בבנים אמר לאמן של אלו אני מגרש. וזה טעם "וירא אלקים", כי חמל עליה שלא יעזבנה:

סיכום

יעקב רואה את יוסף כמנהיג הבא. כדי להבהיר את המסר גם לשאר בניו הוא עושה לו כתונת פסים. גם יוסף דואג לחזק את מעמדו בסיפור החלומות ולבישת הכותונות. האחים שנפגשים עם הרבה חיצוניות שבאה לבסס את הרצון הפנימי מרגישים נדחים ופועלים להרחיק את יוסף. המקום של העלייה גם אצל יהודה וגם אצל יוסף ואפילו אצל לאה בא רק כאשר הם נמצאים במקום שפל בלי שום יכולת לאחוז בתפאורה של ההנהגה אלא רק בעצם המשימה בבחינת 'עבודות אני נותן לכם' ומשם ורק משום צומחת לנו מלכות בית דוד.

חובתו של האדם להתבונן בתפקיד ובמשימות מבלי להסתנוור מכל מה שמסביב ומתוך כך יוכל להתקדם לפעול ולעשות.

26. בראשית (פרשת וישב) פרק לו פסוק כה - כח

(כה) וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה: (כו) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: (כז) לכו ונמכרונו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמענו אחיו: (כח) ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה:

רמב"ן

והנה ראובן למד להם שלא ישפכו דם בידם אבל ישליכוהו בבור וימות שם, שאין עונש הגורם כעונש השופך דם, ובא יהודה עתה ואמר גם זה יחשב לנו לרציחה כאלו אנחנו הרגנוהו, וכן הדבר באמת,

27. רשב"ם בראשית פרק לו פסוק כח

(כח) ויעברו אנשים מדינים - בתוך שהיו יושבים לאכול לחם ורחוקים היו קצת מן הבור לבלתי אכול על הדם וממתינים היו לישמעאלים שראו, וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדינים אחרים דרך שם וראוהו בבור ומשכוהו ומכרוהו המדינים לישמעאלים, ויש לומר שהאחים לא ידעו, ואעפ"י אשר כתב אשר מכתתם אותי מצרימה, י"ל שהגרמת מעשיהם סייעה במכירתו. זה נראה לי לפי עומק דרך פשוטו של מקרא. כי ויעברו אנשים מדינים משמע על ידי מקרה והם מכרוהו לישמעאלים. ואף אם באתה לומר וימכרו [את] יוסף לישמעאלים כי אחיו מכרוהו, אף כן צריך לומר שהם ציוו למדיני סוחרים למושכו מן הבור ואחר כן מכרוהו לישמעאלים:

28. בראשית (פרשת וישב) פרק לח פסוק א

(א) ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי וישמו חירה:

רש"י

(א) ויהי בעת ההוא - למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אותה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך:

29. בראשית רבה (וילנא) (פרשת וישב) פרשה פה סימן א

ויהי בעת ההיא, רבי שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט) כי אנכי ידעתי את המחשבות, שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח, ויהי בעת ההיא וירד יהודה, (ישעיה 10) בטרם תחיל ילדה, קודם שלא נולד משעבד הראשון נולד גואל האחרון, ויהי בעת ההיא, מה כתיב למעלה מן הענין והמדנים מכרו אותו אל מצרים.

30. אמרי אמת דברים פרשת וילך שנה תרצא

שאף שלעיני בשר היה נראה שמעשה יהודה לא היה ישר כמו מעשה האחרים, אולם הקדוש ברוך הוא הוא היודע מחשבות שיהודה היה נפול בעצמו שהוא אינו כלום ואין לו כלום ועל כן היה עסוק ליקח לו אשה להעמיד תולדות שאפשר התולדות יהיו יותר טובים, זה הוא אורו של מלך המשיח כדכתיב (מלאכי ג כד) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם

31. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק לא

וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה:

רמב"ן

